

De rol van mentoren en decanen bij de profiel- en vakkenkeuze vanuit het perspectief van vwo leerlingen

Student: Mirte Boersma

Studentnummer: S4223624

Vakcode: PABA6002

1° beoordelaar/ begeleider: I.J. Wichgers

2° beoordelaar: W.J. Post

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Datum: 02-06-2023

Abstract

This study.....

Inleiding

Het maken van keuzes op het gebied van carrière blijkt een lastige taak voor leerlingen binnen het voortgezet onderwijs. Het is voor hen lastig om te bepalen welke vakken belangrijk zijn voor hun toekomstige carrière. Om die reden krijgen leerlingen vaak begeleiding van decanen en andere schoolbegeleiders (Hanimoglu, 2018).

Profielen en profielkeuze

Aan het einde van het derde leerjaar van het vwo kiezen leerlingen een profiel met bijbehorend vakkenpakket voor de rest van hun middelbare schooltijd. Leerlingen hebben de keuze tussen de profielen cultuur en maatschappij (C&M), economie en maatschappij (E&M), natuur en techniek (N&T), en natuur en gezondheid (N&G) (Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 2021). Alle profielen bevatten een aantal verplichte vakken, namelijk Nederlands, Engels en Wiskunde (A, B, C of D). Daarnaast heeft elk profiel een aantal verplichte vakken en moeten leerlingen nog een zelf een aantal vakken erbij kiezen. De verschillende profielen kunnen invloed hebben op de verdere schoolloopbaan van leerlingen, sommige opleidingen vereisen namelijk een specifiek profiel of specifieke vakken (Vulpershorst et al., 2019). Technische of medische opleidingen, vereisen bijvoorbeeld vakken zoals natuurkunde, scheikunde of wiskunde B voor de toelating (Korpershoek et al. 2010). Om die reden is het van belang dat leerlingen hierin de juiste keuze maken. Er zijn verschillende bronnen die leerlingen kunnen helpen bij het maken van hun profiel- en vakkenkeuze. De meeste scholen geven speciale lessen, activiteiten en schriftelijke informatie over de profielkeuze, dit wordt vaak geregeld door de mentor of decaan. Daarnaast zijn er verschillende online hulpmiddelen beschikbaar zoals digitale loopbaanbegeleidingsprogramma's, om leerlingen te helpen in het maken van een keuze. Het kan van toegevoegde waarde zijn om, eventueel samen met ouders, in gesprek te gaan met mentoren, decanen of vakdocenten om een goed beeld te krijgen van de verschillende profielen

en vakken. Zij kunnen leerlingen helpen om inzicht te krijgen in hun interesses en vaardigheden en ze kunnen samen met de leerlingen de voor- en nadelen afwegen van de verschillende profielen (Wichgers et al., 2022).

Rol van mentoren, decanen en andere begeleiders

Uit het onderzoek van Rekers-Mombarg et al. (2010) blijkt dat ongeveer 15% van de vwo leerlingen een profiel kiest op basis van extrinsieke redenen. Onder extrinsieke redenen valt onder andere 'advies van school'. Daarnaast blijkt dat ongeveer 12% van de vwo leerlingen achteraf spijt heeft van hun profielkeuze. Redenen die hiervoor werden genoemd waren dat een ander profiel beter had aangesloten op hun vervolgstudie of dat ze bij een ander profiel uit meer vervolgstudies hadden kunnen kiezen (Rekers-Mombarg et al., 2010). Adolescenten zijn in staat tot het maken van relatief eenvoudige keuzes, maar keuzes maken op een hoger cognitief niveau blijkt nog lastig. Het is voor hen nog lastig om rekening te houden met hun eigen capaciteiten, de consequenties voor de lange termijn en de wensen van anderen. De omgeving speelt een erg belangrijke rol in dit ontwikkelingsproces (Jolles, 2007).

Volgens Sahin en Kirdok (2018) kunnen de mensen die dichtbij de leerling staan veel steun bieden in allerlei aspecten van het leven, zo ook op het gebied van school en carrière. Ook leraren en mentoren staan in veel gevallen redelijk dichtbij de leerling en kunnen dus een steunfactor zijn voor de leerlingen.

Daarnaast kunnen docenten ook andere rollen aannemen in de schoolloopbaan begeleiding van leerlingen. Smith (2011) beschreef drie rollen van docenten: *gatekeepers*, *impartial cultivators en mediators of opportunity*. De *gatekeeperrol* verwijst naar een functie waarbij begeleiders bepalen welke individuen toegang krijgen tot bepaalde kansen of mogelijkheden en welke hiervan worden uitgesloten. Dit doen ze op basis van subjectieve criteria. In dit geval zouden schoolbegeleiders studenten kansen kunnen bieden of juist ontnemen,

omdat ze een bepaald beeld hebben van de capaciteiten van studenten (Smith, 2011). Uit onderzoek van Resh en Erhard (2002) blijkt dat de aanbevelingen van begeleiders zeker invloed hebben op de leerlingen, zowel op een aanmoedigende als een ontmoedigende manier, dit houdt verband met de gatekeeper rol, omdat leerlingen door begeleiders gestimuleerd of ontmoedigd kunnen worden in hun keuzes en doelen. De tweede rol die docenten kunnen aannemen is die van een *impartial cultivator*, hierbij maken begeleiders gebruik van een “one-size-fits-all”- formule, begeleiders willen zo min mogelijk invloed uitoefenen op de keuzes van de leerlingen, zowel op een positieve als een negatieve manier. Volgens Smith (2011) nemen schoolbegeleiders tegenwoordig vooral de rol van *mediators of opportunity* aan: er wordt veel individueel advies, informatie en aanbevelingen gegeven. Schoolbegeleiders helpen leerlingen met het verkennen van de arbeidsmarkt en hun mogelijkheden. Daarnaast is het ook de taak van schoolbegeleiders om leerlingen te beoordelen en een gepast advies te geven (Smith, 2011).

Volgens Boser et al. (2014) kunnen leraren nauwkeuriger de studieresultaten van een leerling voorspellen dan de ouders of de leerling zelf. Docenten hebben de neiging om studenten in te delen op basis van hun intellectuele capaciteiten en hen aan de hand daarvan bepaalde labels toe te kennen. Dit kunnen positieve of negatieve labels zijn en dit kan van invloed zijn op het zelfbeeld van de leerling (Chandrasegaran et al., 2018). Dit kan uiteindelijk weer invloed hebben op de keuzes die zij al dan niet maken op het gebied van carrière.

Rol mentoren en decanen in theory of planned behavior

De zogeheten ‘Theory of planned behaviour’ is een theorie die gedrag van een individu verklaart vanuit de motivatie voor het gedrag. Deze theorie kan gebruikt worden om de rol van mentoren en decanen binnen de profielkeuze deels te verklaren. De theorie geeft drie hoofdfactoren die gedrag kunnen verklaren. Een daarvan is de zogeheten ‘subjective norm’. Deze factor slaat op het feit dat alle personen, instituties en/of organisaties die belangrijk zijn voor de

persoon verwachten dat bepaald gedrag plaatsvindt of niet (Erten & Köseoğlu, 2022). Mentoren en decanen kunnen hier vallen onder personen die belangrijk zijn voor de leerling, dus er bestaat een mogelijkheid dat zij vinden dat een bepaald profiel beter of juist minder goed bij een leerling past en op die manier de leerling in een bepaalde richting sturen.

Doel- en vraagstelling

Uit onderzoek van Sidikky en Akter (2021) blijkt dat advies van leraren een belangrijke factor is in het keuzeprocess van leerlingen. Er is echter nog maar weinig onderzoek gedaan naar de manier waarop docenten begeleiding bieden in de profiel- en vakkenkeuze en in het bijzonder de visie van de leerlingen op deze begeleiding (Mittendorf et al., 2011). Volgens Mittendorf et al. (2011) is de manier waarop leerlingen hun docenten en leeromgeving beleven van grote invloed op wat de leerling leert. Niet alle leerlingen maken gebruik van de mogelijkheid om adviezen te ontvangen van hun mentor of decaan. Dit hangt af van de perceptie van de leerlingen over de rol van de begeleiders bij het maken van keuzes op het gebied van hun carrière (Awinsong et al., geciteerd in Hanimoglu, 2018). Barden et al. (2017) suggereren dat om de begeleiding op een juiste manier uit te voeren, de mentoren en decanen zich in moeten kunnen leven in de interesses van de leerlingen. Daarnaast is uit onderzoek van Hanimoglu (2018) gebleken dat leerlingen voorkeur hebben voor school begeleiders die betrouwbaar en objectief zijn in hun adviezen.

Het is belangrijk dat er meer onderzoek gedaan wordt naar hoe leerlingen de rol van mentoren en decanen binnen de profielkeuze waarnemen, zodat de begeleiding zo goed mogelijk aangepast kan worden aan de behoeften van de leerlingen. De onderzoeksvraag die daarom in dit onderzoek centraal staat is: “Welke rol spelen mentoren en decanen bij het maken van hun profiel- en vakkenkeuze volgens leerlingen binnen het vwo?”

Om dit te onderzoeken is er gebruikgemaakt van meerdere interviews onder leerlingen van klas drie van het vwo. Deze interviews zijn onderdeel van een groter onderzoek genaamd het Flow-VO onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen.

Methode

Participanten

In dit onderzoek is gebruikgemaakt van een kwalitatief onderzoeksdesign. Er is een doelgerichte steekproef getrokken binnen de data die zijn verzameld als onderdeel van het Flow-vo onderzoeksproject. Binnen dit project is er gebruikgemaakt van een gemakssteekproef om respondenten te werven. De participanten zijn geworven door middel van zowel warme als koude contacten. De participanten die zijn meegenomen in dit onderzoek waren afkomstig van negen verschillende middelbare scholen, verspreid over verschillende delen van Nederland. Daarnaast is er gekeken naar verschillende kenmerken van deze scholen, op die manier is geprobeerd om een heterogene steekproef van scholen te verkrijgen.

Er zijn semigestructureerde interviews afgenomen bij in totaal 129 leerlingen, waarvan 55 vwo- leerlingen die in het jaar van de profielkeuze zitten. Voor het huidige onderzoek zijn elf van deze interviews gebruikt met in totaal 32 vwo- leerlingen, dit in verband met de haalbaarheid. De interviews vonden plaats in groepjes van drie leerlingen (en één groepje van twee leerlingen).

Onderzoeksinstrumenten

Voor de groepsinterviews is gebruikgemaakt van een vooraf opgezette interviewleidraad. Binnen dit interview waren vier hoofdthema's te onderscheiden; het doel van de profielkeuze, de profiel- en vakkenkeuze van de leerlingen en hun motivatie hiervoor, wat volgens leerlingen de invloed is van *significant others* en de ervaringen wat betreft de profielkeuzebegeleiding. In dit onderzoek is vooral gekeken naar de vragen die gingen over profiel- en vakkenkeuze van de

leerlingen en hun motivatie hiervoor en daarnaast ook naar de ervaringen met betrekking tot de profielkeuzebegeleiding. Een voorbeeld van deze vragen is “Wat hebben jullie allemaal gedaan op school wat met de profielkeuze te maken heeft?” De antwoorden op deze vragen zullen worden gebruikt om antwoord te geven op de onderzoeksvraag.

De betrouwbaarheid en validiteit wordt binnen kwalitatief onderzoek bepaald door de mate van trustworthiness (Lincoln et al., geciteerd in Elo et al., 2014). Volgens Lincoln en Guba (in Elo et al., 2014) zijn er een aantal alternatieven om de trustworthiness van kwalitatief onderzoek te vergroten, dit zijn onder andere; *geloofwaardigheid, dependability en bevestigbaarheid*. Om de trustworthiness van dit onderzoek zoveel mogelijk te waarborgen is er gebruikgemaakt van semi-gestructureerde interviews als onderzoeksinstrument, en zijn er meerdere onderzoekers betrokken bij dit onderzoek, deze twee factoren dragen bij aan de bevestigbaarheid van het onderzoek. Daarnaast is in dit onderzoek geprobeerd om de geloofwaardigheid van het onderzoek te vergroten door de interviews allemaal op te nemen met een voice recorder. Als laatste is er gebruikgemaakt van een vooropgezette interviewleidraad en zijn alle leerlingen op dezelfde manier geïnterviewd om zo de dependability van het onderzoek te vergroten.

Procedure

De interviews zijn afgenomen in de periode van januari 2019 tot september 2020. Van bijna alle interviews zijn audio-opnames gemaakt, van drie interviews zijn enkel aantekeningen gemaakt. Voor dit onderzoek zijn enkel interviews gebruikt waarvan een audio-opname beschikbaar was. Het onderzoeksproject werd goedgekeurd door de ethische commissie van de faculteit Pedagogische en onderwijswetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. Alle gegevensverzameling was in overeenstemming met de algemene verordening gegevensbescherming (AVG). Voorafgaand aan de interviews is door de participanten en hun

ouders/verzorgers een toestemmingsbrief ondertekend. Daarin werd het doel van het onderzoek beschreven en hierin stond ook dat de resultaten geanonimiseerd werden. De gegevens zijn opgeslagen op de beveiligde Y-schijf van de Rijksuniversiteit Groningen, zodat er veilig met de data kon worden omgegaan.

Analyse

De interviews zijn volledig getranscribeerd en zijn vervolgens gecodeerd in Atlas.Ti. Voor het coderen is gebruikgemaakt van de stappen van de *constant comparative method* (CCM) (Boeije, 2002). De eerste drie stappen van de CCM zijn gebruikt in dit onderzoek. Als eerste is er open gecodeerd, er is eerst één interview gecodeerd om te kijken welke codes er toepasselijk zijn bij de fragmenten. Vervolgens zijn alle interviews gecodeerd en zijn er nog een aantal nieuwe codes ontstaan op basis van de data. Daarnaast zijn een aantal eerder opgestelde codes ook nog aangepast aan de hand van de rest van de data. De tweede stap was axiaal coderen, daarvoor is er binnen één enkel interview gekeken of fragmenten die dezelfde codes hadden gekregen ook vergelijkbaar waren met elkaar. De laatste stap was selectief coderen, er is gekeken of er verbanden en vergelijkingen waren in de codes tussen meerdere interviews. Uiteindelijk waren er 16 codes. Daarna is gekeken of bepaalde codes geschaald konden worden onder een hoofdcode, ook wel een thema genoemd. Uiteindelijk is er een duidelijk overzicht gecreëerd waarin hoofdthema's en subthema's beschreven zijn. De uiteindelijke codeboom is toegevoegd als bijlage.

Resultaten

In totaal zijn er vier thema's gevonden. Deze thema's weerspiegelen de ervaring van de leerlingen met de rol van de mentor en decaan tijdens het proces van de profiel- en vakkenkeuze. Het eerste thema omvat de adviserende rol van de mentor en decaan, zowel de belemmerende als stimulerende adviezen worden hier beschreven. Het tweede thema gaat over de ondersteunende rol die mentoren en decanen kunnen hebben. Het derde thema betreft de informerende rol die mentor en decaan kunnen vervullen. Het vierde en laatste thema geeft weer wat de grootte is van de rol van mentoren en decanen en hoeveel invloed zij hebben op de profiel- en vakkenkeuze volgens de leerlingen.

Mentor en decaan adviserende rol

Bijna alle leerlingen van alle scholen hebben wel een vorm van advies ontvangen van hun mentor of decaan. Sommige adviezen waren in een wat meer algemene vorm en andere adviezen waren wel meer specifiek. Door tien leerlingen werd genoemd dat er in ieder geval iets van algemeen advies werd gegeven door hun mentor of decaan. Een voorbeeld hiervan:

Leerling 4: Ze zei wel van je kan een vak wel leuk vinden maar stel je bent er best wel slecht en dan zegt nou ja slecht, je bent er minder goed in, zegt ze wel van dat je wel gewoon echt goed moet kijken van van ga ik dit kunnen blijven doen zeg maar.

Leerling 3: Ja, kun je er nog zoveel energie in steken?

Leerling 4: Ja ja dat je nog meer je best voor kan doen misschien dat je niet de volle 100 procent voor een vak geeft. Maar daarvoor moet je ook wel praten met je docent zegt ze

dan. Je gewoon met je docent even over moet hebben dan over waarom je dat wel of niet zou kiezen.

(Leerlingen 3&4, gym school 2)

Naast de meer algemene adviezen gaven een aantal leerlingen ook aan dat er specifieke adviezen werden gegeven door hun mentor of decaan. Sommige van deze adviezen werkten stimulerend voor een bepaalde vak- of profielkeuze, maar andere werkten juist belemmerend voor een vak- of profielkeuze. In totaal gaven negen leerlingen aan dat hun mentor of decaan hen in een bepaalde mate belemmerde in het maken van hun keuze of afraadde om een bepaald vak of profiel te kiezen. Een voorbeeld hiervan in onderstaand fragment:

Leerling 1: Nee, ja, ik had wel met wiskunde A en B zeg maar, want ik zou B kunnen, maar hij raadde het eigenlijk heel erg af, wat ik en m'n moeder een beetje raar vonden als ik er wel positief advies voor had.

Interviewer: Ja.

Leerling 1: En hij zei van 'ja, dan heb je het gewoon wat rustiger, dan doe je er wat minder mee', maar ja, voor natuurkunde werd ook aangeraden dat wiskunde B wel handiger was, ja, dan vind ik een beetje raar dat mentor zeg maar dan eigenlijk afraadt.

(Leerling 1, school 11)

Daarnaast waren er negen leerlingen die aangaven dat de adviezen van hun mentor of decaan in bepaalde mate juist stimulerend werkte voor hun profiel- of vakkenkeuze. Een voorbeeld van zo'n advies:

Leerling 3: En toen ging ze gewoon vertellen van 'ja, wat wil je later worden, welke kant wil je op', en toen zei ze van ja, 'het is misschien wel handiger als je', want ik wilde meer de bedrijfskant op, ze zei ' ja, dan is het handig om bedrijfseconomie te kiezen'. Maar ik wist, zeg maar, heel veel mensen zeiden dat het heel moeilijk is en toen ging ze een beetje uitleggen van ' ja, als je gewoon dit en dit doet en goed bijhoudt', dat het dan wel echt te doen is.

(Leerling 3, school 8)

Tabel 1

Voorbeeld van stimulerend en belemmerd advies van mentor of decaan

Stimulerend	“En dan is uh.. Dan zeggen ze van ja, je staat hier heel goed op. En zegt dat je het ook wel interessant vindt, misschien kan je daar dan wat mee doen” (leerling 2 school 9)
Belemmerend	“Het gaf alleen maar even wat druk dat je echt moet opletten met wat je kiest en als je dan zeg maar.. alleen maar zesjes staat voor dat soort natuurvakken of juist voor geschiedenis en zo, dat je dat dan niet moet kiezen” (leerling 3, school 10)

Mentor en decaan ondersteunende rol

Uit de interviews kwam naar voren dat op zeven scholen de leerlingen een verplicht gesprek met de mentor of decaan hadden. Op vier van deze scholen waren bij deze gesprekjes ook de ouders aanwezig. Daarnaast gaven vijftien leerlingen aan dat ze altijd bij hun mentor of decaan langs konden gaan als ze vragen hadden of als ze advies nodig hadden, de mentor en

decaan hadden dus vooral een ondersteunende rol. De leerlingen ervoeren deze gesprekken als prettig en in veel gevallen werd hun profielkeuze bevestigd door de mentor. Zes leerlingen gaven aan dat hun mentor wel goede vragen stelde in de mentorles en dat hij/zij hun keuze bevestigde, maar dat ze geen verplichte individuele gesprekken hadden en dat ze dat wel fijn hadden gevonden.

Leerling 2: Nou ze heeft niet echt iets gezegd, maar ze heeft gewoon gezegd dat het gewoon goed bij me past, dus.

Interviewer: Oké, bevestiging, beetje?

Leerling 2: Ja.

(Leerling 2, school 11 gym)

Mentor en decaan informerende rol

Op elke school is een vorm van voorlichting gegeven over de vak- en profielkeuze door de mentor of decaan. De invulling van deze voorlichting verschilt per school. Op sommige scholen werden voorlichtingen gegeven door ouders van een bepaald beroep of werd er informatie gegeven door de vakdocenten, maar onder dit thema vallen enkel de voorlichtingen waarin de mentor of decaan een rol heeft gespeeld. Op vier scholen werden er een of meerdere informatieavonden gehouden, op school 11 was het enkel voor de ouders en op de andere scholen voor zowel de leerlingen als de ouders. Door twee leerlingen werd genoemd dat ze deze als nuttig hadden ervaren. “[...] En bij die inlichtingavond dat ze gewoon de boeken van alle hoofdstukken inzien van dit krijg je in vwo 4, dit in vwo 5, dit in vwo 6. Vond ik ook heel handig” (Leerling 2, school 1) Daarnaast werd er op drie scholen briefjes of boekjes met informatie aangeboden door

de mentor of decaan. Vier leerlingen gaven aan dat die briefjes wel nuttig waren, maar drie leerlingen gaven ook aan dat ze er eigenlijk niks mee deden.

Verder werd er op drie scholen een PowerPointpresentatie gegeven door de decaan hierin werd meer informatie gegeven over de profielkeuze, van één school gaf één leerling aan dat ze het meeste wat er verteld werd al wel wisten, van een andere school gaf één leerling aan dat het wel prima was en van de derde school gaf één leerling aan dat het een hele leuke PowerPoint was. “Nee. [decaan vwo] kwam ook nog een keer bij ons langs een hele leuke PowerPoint erover geven.” (Leerling 3, school 6)

Op school 7 hadden leerlingen POP- gesprekken met hun ouders en mentor, maar dat vonden ze alle drie niet erg nuttig. “Dat was niet heel erg behulpzaam” (leerling 3, vwo school 7).

Op twee scholen waren er ook decaanlessen of een decaanuur waarin de decaan dingen ging vertellen rondom de profielkeuze, dit werd door alle leerlingen van beide scholen als nuttig ervaren. “Voor de decaanles had ik echt nog geen flauw idee over vakkenpakketten en hoe dat allemaal in elkaar zat en nu hebben ze het uitgelegd en snap ik het wel gewoon of nou ik snap 't ja. Ik weet ook wel een beetje wat ik wil en wat de opties zijn eigenlijk waaruit je kunt kiezen bij dat ene vakkenpakket of zo” (Leerling 4, ath school 2).

Grootte van de rol van mentor en decaan

Als laatste werd in alle interviews een vraag gesteld over welke mensen allemaal een rol hadden gespeeld bij de profielkeuze van de leerlingen. Zeventien leerlingen gaven aan dat hun mentor of decaan een rol had gespeeld in de profielkeuze, de rest van de leerlingen noemden vooral ouders of familie. Op twee scholen speelde de mentor en decaan een redelijk grote rol. Dat komt het beste naar voren uit het volgende fragment:

Leerling 3: Dan is het zo van nou ja nu we het al hebben we gekozen zegt onze mentor van als je nog wat wil veranderen kom gewoon naar me toe, dan regelen we dat. Dat is beter dan dat je volgend jaar denkt van had ik het maar veranderd. Dus zo wordt er wel op die manier over gepraat en voordat we de keuze maakten elke les gewoon van ja weet je het al? En ja.

Leerling 2 : En we hebben ook gesprekjes gehad dat moest dan inplannen en dan ging je 10, 15 minuten ofzo met je mentor en met je ouders hadden we een gesprekje over gesproken over profielkeuze en alles. En, ja, dus er wordt echt heel veel gedaan aan profielkeuze enzo.

(Leerling 2 en 3, school 12B)

Twee leerlingen noemden expliciet dat de mentor of decaan geen enkele rol speelde in hun profiel- en vakkenkeuze. "Uiteindelijk zijn wij dan degene die het beslissen en niet de school. Dat is natuurlijk wel, de school heeft op die manier ook niet heel veel te zeggen" (leerling 1, gym school 11). Uit negen interviews kwam naar voren dat de mentor en decaan slechts een kleine rol speelde en dat ze niet heel veel invloed hadden op de uiteindelijke keuze van de leerling, maar dat ze hen wel hadden geholpen bij het maken van de juiste keuze. Dat komt het beste naar voren uit het volgende fragment:

Interviewer: [...] Maar zijn er dan ook leraren, mentoren of decanen van de school die invloed hebben, of met jullie over die keuze hebben gepraat waardoor jullie dachten uh..

Dit wel, dit niet?

Leerling 2: Nou, zij kennen mij niet, dus waarom ik me zeg maar laten beïnvloeden wat ik kies als zij niet weten wat ik leuk vind en waar ik graag..

Leerling 3: Ze weten wat je kan, maar ze kennen je persoonlijk niet. Dus ze weten niet hoe je denkt en ze weten gewoon hoe jij bent in een vak.

Interviewer: O ja.

Leerling 2: Ja onze mentor was de decaan, dus.. Ja dat is dan wel handig.

Interviewer: Ja dat is dan dezelfde.

Leerling 2: Ja, maar.. Het heeft niet heel veel invloed gehad eigenlijk.

Leerling 3: Nee, onze mentor die, die, eigenlijk maakte het haar ook niet uit.

Leerling 2: Uiteindelijk weet je zelf toch wel het beste wat je wel en niet kan.

(Leerling 2 en 3, school 6)

Tabel 2

Rangorde waarin 17 leerlingen noemden dat hun mentor of decaan een rol speelde in hun keuze

Rangorde	Mentor	Decaan	Beide
1 ^e (grootste rol)	2	1	1
2 ^e (middelmatige rol)	5	2	1
3 ^e (kleine rol)	3	2	2

Discussie

In dit onderzoek hebben we onderzocht wat de rol van mentoren en decanen is bij de profiel- en vakkenkeuze volgens vwo leerlingen. Er kan geconcludeerd worden dat mentoren en decanen over het algemeen zeker een rol spelen bij de profielkeuze volgens vwo leerlingen.

Uit de resultaten blijkt dat er vier thema's zijn met betrekking tot de rol van de mentor of decaan. De eerste rol gaat over het geven van advies. Bijna alle leerlingen van alle scholen geven aan dat ze wel een vorm van advies hebben ontvangen van hun mentor of decaan. Door tien leerlingen werd genoemd dat er in ieder geval iets van algemeen advies werd gegeven. Daarnaast gaven negen leerlingen aan dat hun mentor of decaan hun belemmerde in hun keuze of dat ze een bepaald profiel of vak sterk afraadde. Verder waren er ook negen leerlingen die aangaven dat het advies van hun mentor of decaan juist stimulerend werkte. Zo kregen ze af en toe een negatief advies voor een vak/profiel waardoor ze wel begonnen te twijfelen aan hun keuze, terwijl ze dat wel heel graag wilden gaan doen. Sommige leerlingen hadden ook het gevoel alsof hun mentor hen echt wilde tegenhouden in een bepaalde keuze. Dit is vergelijkbaar met de gatekeeper functie die werd beschreven in eerder onderzoek van Smith (2011). Deze hield namelijk in dat begeleiders leerlingen ontmoedigen van keuzes die zij ongeschikt achtten, omdat ze een bepaald beeld hadden van de capaciteiten van de leerlingen. Daarnaast waren er ook negen leerlingen die aangaven dat het advies van hun mentor of decaan juist stimulerend werkte.

De tweede rol die naar voren kwam uit de resultaten was de ondersteunende rol van de mentor of decaan. De meeste leerlingen hadden wel eens een gesprekje met hun mentor of decaan gehad waarin ze het kort hadden gehad over de profielkeuze, maar enkele leerlingen hadden dit niet gehad. In sommige gevallen werden deze gesprekjes als zeer nuttig en effectief ervaren, maar in een paar gevallen stelde die gesprekjes niet zoveel voor. Bijna alle leerlingen gaven aan dat zij

wel altijd een gesprekje met de mentor of decaan konden aanvragen om nog wat extra ondersteuning en advies te ontvangen. In de meeste gevallen zorgde deze gesprekjes voor een extra bevestiging voor de leerlingen.

De derde rol omvat de informerende rol die de mentor of decaan kan hebben. Op elke school is een vorm van voorlichting gegeven over de vak- en profielkeuze door de mentor of decaan. Op vier scholen werden informatieavonden gehouden voor zowel leerlingen als ouders, twee leerlingen noemden dat ze deze als nuttig hadden ervaren. Daarnaast werd er op drie scholen een presentatie gegeven door de decaan waarin er meer informatie werd gegeven over de profielkeuze.

Als laatste het vierde thema, deze gaat over de grootte van de rol van de mentor of decaan. Zeventien leerlingen gaven aan dat hun mentor of decaan een rol had gespeeld in hun profielkeuze, dit is in overeenstemming met het onderzoek van Siddiky en Akter (2021), uit hun onderzoek bleek namelijk dat schoolfiguren een belangrijke factor zijn voor de leerlingen bij hun keuze. Wat opvalt in de resultaten is dat de mentor volgens de leerlingen een grotere rol speelt dan de decaan. Daarnaast gaf het grootste deel van de leerlingen aan dat hun mentor of decaan niet perse direct heel veel invloed had, maar ze gaven wel voldoende informatie en ondersteuning gaven zodat de leerlingen zelf hun eigen keuze konden maken. Enerzijds sluit dit aan bij de rol van *impartial cultivators* van Smith (2011), omdat veel leerlingen aangaven dat de mentor of decaan wel een rol speelde, maar niet een heel grote rol. Daarnaast gaven veel leerlingen ook aan dat de mentor of decaan niet heel direct invloed had op hun keuze en dat ze uiteindelijk wel zelf de keuze hadden gemaakt. Anderzijds sluit dit ook aan bij de rol van *mediators of opportunity* van Smith (2011), aangezien de mentoren en decanen in bijna alle gevallen wel een rol speelden

en ze de leerlingen wel wilden helpen door advies en ondersteuning te bieden met betrekking tot de profiel- en vakkenkeuze.

Discussie

In de meeste gevallen spelen de mentor en decaan een rol in de profiel- en vakkenkeuze van de leerling. Sommige resultaten uit dit onderzoek kunnen verklaard worden aan de hand van de theory of planned behavior. Eén van de drie hoofdfactoren gegeven in de theory of planned behavior is de *subjectieve norm*, deze factor slaat op het feit dat alle personen, instituties en/of organisaties die belangrijk zijn voor de persoon verwachten dat bepaald gedrag plaatsvindt of niet (Erten & Köseoğlu, 2022). Veel leerlingen gaven aan dat de mening van hun mentoren en decanen weldegelijk invloed had op hun keuze, omdat zij hun mening wel belangrijk vonden. Daarnaast gaven de leerlingen ook aan dat wanneer hun mentor geen vertrouwen had in de keuze voor een bepaald vak dat ze daar dan ook maar naar moesten luisteren, dit sluit aan bij de theory of planned behavior. Echter daartegenover staat dat een aantal leerlingen ook aangaf dat ze uiteindelijk toch de keuze maakte die ze zelf wilden, dus dat de mentor of decaan uiteindelijk hier geen invloed op had, dit is niet in overeenstemming met de theory of planned behavior. Dit kan echter wel in twijfel worden getrokken, leerlingen kunnen namelijk in de veronderstelling zijn dat hun mentor of decaan geen invloed hebben gehad op hun keuze, terwijl dit door de voorlichtingen en adviezen misschien toch indirect wel het geval kan zijn.

Over algemeen speelde de decaan geen hele grote rol volgens de leerlingen, deze kwam bijvoorbeeld maar een keer in het jaar langs voor een korte uitleg over de profielkeuze en verder was er niet heel veel contact. Een aantal leerlingen gaven wel aan goed contact te hebben met de decaan en dat de decaan hen goed had ondersteund door middel van het stellen van goede vragen om zo meer inzicht te krijgen in hun eigen interesses.

Beperkingen en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Een sterk punt van deze studie is dat er nog niet eerder echt onderzoek is gedaan naar de profielkeuze en de rol die de mentoren en decanen hierbij spelen. Het is goed dat hier onderzoek naar is gedaan, zodat mentoren en decanen zich wellicht kunnen aanpassen om de leerlingen zo goed mogelijk te ondersteunen bij de profielkeuze van hun leerlingen.

Een beperking van dit onderzoek is dat de rol van mentoren en decanen hier vooral gezamenlijk is beschreven. Er kunnen wellicht verschillen zitten in de rol van de mentor en de rol van de decaan. Uit dit onderzoek bleek bijvoorbeeld dat de mentor een grotere rol speelt dan de decaan. Voor vervolg onderzoek zou er apart naar de rol van de mentor en de rol van de decaan gekeken kunnen worden.

Uit de resultaten kwam ook naar voren dat vakdocenten ook een rol kunnen spelen in de profiel- en vakkenkeuze van de leerlingen. Dit zou een mooi aanknopingspunt kunnen zijn voor verder onderzoek. In eventueel vervolg onderzoek zou er ook nog meer gekeken kunnen worden naar wat vooral wel werkt voor leerlingen en wat mentoren en decanen zouden kunnen doen om zoveel mogelijk aan te sluiten bij de behoeftes van hun leerlingen op het gebied van de profielkeuze.

Implicaties voor de praktijk

Op basis van dit onderzoek adviseren we aan mentoren en decanen om de leerlingen zoveel mogelijk te stimuleren in hun keuze en om hen niet op een negatieve manier te beperken hierin. Daarnaast adviseren wij ook om meer aandacht te besteden aan de profielkeuze in het algemeen door middel van leerling gesprekjes of lessen waarin er meer informatie wordt gegeven, zodat leerlingen zelf hun keuze daar goed op kunnen baseren. De leerlingen in dit onderzoek gaven aan dat ze de individuele gesprekjes als zeer prettig hadden ervaren. In een

aantal gevallen waren deze gesprekjes niet verplicht, deze leerlingen gaven aan dat ze het fijn hadden gevonden als dit wel het geval was.

Referenties

- Barden, S. M., Sherrell, R. S., & Matthews, J. J. (2017). A National Survey on Multicultural Competence for Professional Counselors: A Replication Study. *Journal of Counseling & Development, 95*(2), 203-212. <http://dx.doi.org/10.1002/jcad.12132>
- Chandrasegaran, J., & Padmakumari, P. (2018). The Role of Self-Fulfilling Prophecies in Education: Teacher-Student Perceptions. *Journal on Educational Psychology, 12*(1), 8–18. <https://doi.org/10.26634/jpsy.12.1.14639>
- Elo, S., Kääriäinen, M., Kanste, O., Pölkki, T, Utriainen, K. & Kyngäs, H. (2014). Qualitative Content Analysis: a focus on trustworthiness. *SAGE Open, 1-10*.
<https://doi.org/10.1177/2158244014522633>
- Hanımoglu, E. (2018). The perceptions of students about the role of school counselors on career selection. *European Journal of Educational Research, 7*(4), 763-774.
<http://dx.doi.org/10.12973/eu-jer.7.4.763>
- Howard, K.A.S., Flanagan, S., Castine, E., & Walsh, M.E. (2015). Perceived influences on the career choices of children and youth: an exploratory study. *International Journal for Educational and Vocational Guidance, 15* (2), 99–111. <http://dx.doi.org/10.1007/s10775-015-9298-2>
- Jolles, J. (2007, maart). Neurocognitieve ontwikkeling en adolescentie: enkele implicaties voor het onderwijs. *Onderwijsinnovatie, 9*(1), 30–32.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. *Hoe zit het vwo in elkaar?* geraadpleegd op 15 maart 2023, van <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voortgezet-onderwijs/vraag-en-antwoord/hoe-zit-het-vwo-in-elkaar>
- Mittendorf, K., Den Brok., P., & Beijgaard, D. (2011). Students' perceptions of career conversations with their teachers. Students' perceptions of career conversations with

their teachers. *Teacher and teacher education*, 27 (11), 515-523.

<http://dx.doi.org/10.1016/j.tate.2010.10.005>

Rekers-Mombarg, L., Korpershoek, H., Kuypers, H., & van der Werf, M. (2010). *Van studiehuis naar studentenhuys, de studeer-, werk- en persoonlijke situatie van havo- en vwo-eindexamen leerlingen*. GION, Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs, Opvoeding en Ontwikkeling, Rijksuniversiteit Groningen. Geraadpleegd op 17 maart, van

<https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/13413581/StudiehuisNaarStudentenhuys.pdf>

Resh, N., & Erhard, R. (2002). “Pushing-Up” or “Cooling-Out”? Israeli counselors guidance on track placement. *Interchange*, 33(4), 325–349. <https://doi.org/10.1023/A:1021537720071>

Sahin, I., & Kirdök, O. (2018). Investigation of Relationship between High School Students’ Career Adaptability, Subjective Well-Being and Perceived Social Support. *International Education Studies*, 11(8), 127–135. <https://doi.org/10.5539/ies.v11n8p127>

Siddiky, M. R., & Akter, S. (2021). The Students’ Career Choice and Job Preparedness Strategies: A Social Environmental Perspective. *International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE)*, 10(2), 421-431.

<https://doi.org/10.11591/ijere.v10i2.21086>

Smith, V. (2011). Mediators of opportunity: High school counselors in the 21st century. *Sociology Compass*, 5(9), 792–806. [https://doi.org/10.1111/j.1751-](https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2011.00407.x)

[9020.2011.00407.x](https://doi.org/10.1111/j.1751-9020.2011.00407.x)

Vulperhorst, J. P., Van der Rijst, R. M., & Akkerman, S. F. (2019). Dynamics in higher education choice: weighing one’s multiple interests in light of available programmes. *Higher Education*, 79(6), 1001–1021. <https://doi.org/10.1007/s10734-019-00452-x>

Wichgers, I. J. M., Korpershoek, H., Warrens, M. J., Dijks, M. A., & Bosker, R. J. (2022). Study

Profile choices in secondary education: searching for factors underlying the
recommendations made by school guidance counsellors and tutors to vignette students.

British Journal of Guidance & Counselling.

<https://doi.org/10.1080/03069885.2022.2068504>

Bijlage

Eindcodeboom

Mentor en decaan adviserende rol

Mentor/decaan_advies belemmerend voor vakkenkeuze

Mentor/decaan_advies belemmerend voor profielkeuze

Mentor/decaan_advies om profielkeuze te stimuleren

Mentor/decaan_advies om vakkenkeuze te stimuleren

Mentor/ decaan_twijfelen door negatief advies

Mentor/decaan_algemeen advies

Mentor en decaan ondersteunende rol

Mentor/decaan_bevestiging

Mentor/decaan_gesprekje

Mentor en decaan informerende rol

Mentor/ decaan_informatie nuttig

Mentor/decaan_informatie niet nuttig

Grootte van de rol van mentor en decaan

Mentor/decaan grote rol

Mentor/decaan kleine rol

Mentor/ decaan wel invloed

Mentor/decaan geen invloed

Mentor/decaan positieve invloed

Mentor/decaan negatieve invloed